

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№4(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 520 sahifa,
13-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Alohida ehtiyojga muhtoj bolalarga matematika darslarida integratsion yondashuvni amalga oshirish	10
<i>Mamadjanova Ma'muraxon Kadirjanovna</i>	
O'quvchilarda raqamli madaniyatni shakllantirishning nazariy asoslari.....	13
<i>Boltayeva Go'zal Komilovna</i>	
Inkluziv ta'lim sharoitida o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini aniqlash metodologiyasi	21
<i>D. Sh. Jo'rayeva, J. A. Jovliyev</i>	
Bolalarda leksik-grammatik nutq kamchiliklarini bartaraf etishda kontekstli texnologiyalardan foydalanish	25
<i>Abdullayeva Yoqutjon Qalandar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi	30
<i>Abduvaliyeva Sabina Kurbonali qizi</i>	
O'g'il bolalarni oilaviy munosabatlarga tayyorlashning pedagogik-psixologik asoslari.....	35
<i>Aripov Shokirjon Olimovich, Raxmatillayeva Sug'diyona Muhammadjon qizi</i>	
Pedagogik intuitsiyani rivojlantirishga yo'naltirilgan zamonaviy metodikalar	39
<i>Axmedov Jaloliddin Oribovich</i>	
The Impact of AI-Generated English Learning Materials Based on Uzbek Rural Life on the Learning Motivation of Rural Students.....	42
<i>Baxramova Malika Muzaffarovna</i>	
Raqamli kutubxonalarda sun'iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish texnologiyalari va imkoniyatlari	47
<i>Choriyeva Zarina Anvarbek qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida orfografik savodxonlikni shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari ...	50
<i>D. Teshaboyev, M. Sotvoldiyeva</i>	
Oliy ta'limda tblt metodik modeli asosida baholash tizimini takomillashtirish	53
<i>Djurayeva Nargiza Kudratillayevna</i>	
Yangi O'zbekiston ta'lim tizimida pedagogik etikaning rivojida xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	59
<i>Dushayeva Nazokat Sharofiddinovna</i>	
Uilyam Shekspir tragediyalarining o'zbek adabiyotidagi o'rni.....	62
<i>Ergasheva Mehriyona</i>	
Qizlarning oilaviy kompetensiyasi uchun ijodiy pedagogika: Koreya dizayn ta'limi modelini O'zbekiston kontekstiga moslash.....	65
<i>G'ayratova Mohidil Zafar qizi</i>	
Jismoniy tarbiya darslarida va darsdan tashqari mashg'ulotlarda umumrivojlantiruvchi mashqlardan foydalanish metodikasi	69
<i>Maksetova Nurjamal Kuatovna</i>	
Integrativ ta'lim muhitida bo'lajak surdopedagoglarning metodik kompetensiyalarini shakllantirish	72
<i>Malikova Xurshida Ikramovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarda ko'p uchraydigan tovush talaffuzi kamchiliklari va ularni bartaraf etishda lopedik usullar.....	75
<i>Moxirabonu G'aniyeva Adxam qizi</i>	
Talabalarga an'anaviy xonandalik ijrochiligini o'rgatishning pedagogik yondashuvlari.....	78
<i>Muxammadova Ozoda Muzrabovna</i>	
Hayotiy sifat tushunchasini psixologik mazmuni.....	82
<i>N. G. Pulatova</i>	
Inklyuziv ta'lim sharoitida alohida ehtiyojlarga ega o'quvchilarni qo'llab-quvvatlashning kompleks yondashuvlari	85
<i>Nazarova Dildora Asatovna, Abdurashidova Feruza Qaxramonovna</i>	
Inklyuziv ta'lim tizimida o'qituvchining ko'p qirrali pedagogik faoliyati va uning nazariy asoslari	89
<i>Nazarova Dildora Asatovna, Axmedova Aziza Temurovna</i>	

Xo'ja ahmad Yassaviy e'tiqod tarbiyasi haqida.....	93
<i>Norova Sevara Uyg'un qizi</i>	
Matritsa va uning determinanti mavzusini o'qitish orqali bo'lajak iqtisodchilarning analitik tafakkurini rivojlantirish texnologiyalari.....	97
<i>Nuriddinov Jalolxon Tursunboy o'g'li, Otaboyev Muxsinjon Muqimjonovich</i>	
Odam anatomiyasi darslarida interfaol va multimedia vositalaridan foydalanish yo'llari.....	104
<i>Nurmatov Norqobil Jo'rayevich, Qo'chqorova Moxira Dilmurod qizi, Boxodirova Nilufar Ikrom qizi</i>	
AQSh ta'lim tizimining o'ziga xos jihatlari va bugungi kundagi rivojlanishi.....	110
<i>Orishev Jamshid Bahodirovich</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida nutqiy kompetensiyalarini shakllantirishda xorijiy ta'limi tajribalari.....	116
<i>Pardayeva Gulbahor Jalg'ashovna</i>	
Kreativ ta'lim texnologiyalarining pedagogik mohiyati.....	119
<i>Sariboyev Nurali Abdunazarovich</i>	
Shaxsga yo'naltirilgan ta'limning zamonaviy pedagogik tizimdagi o'rni.....	122
<i>Siddiqov Azamat Muhammadjon o'g'li</i>	
Konstruktiv yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida 4K ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi.....	126
<i>Sobirova Sarvinoz Quvondiqovna</i>	
Criteria of Scientific Activity Implementation of Physical Culture Education Students.....	133
<i>Sapayev Ruzmat Radjapovich</i>	
O'smir yoshdagi o'quvchilarning ma'naviy ehtiyojlarini shakllantirishning nazariy asoslari.....	136
<i>Tilovova Qizlarxon Ishpulat qizi</i>	
PIRLS tadqiqotida so'rovnomalarning qamrov doirasida maktab muhiti.....	141
<i>To'qliyeva Matluba Boqiyevna</i>	
Onlayn til o'rganish platformalarining esl o'quvchilarining og'zaki nutq ishonchi (speaking confidence) ga ta'siri.....	146
<i>Tojiboyeva Shohistaxon, Omonova Nargiza</i>	
Katta maktabgacha yoshdagi bolalarda dialogik nutqni rivojlantirishda kommunikativ o'yinlarning ahamiyati.....	151
<i>Toshpo'latova Sevinch O'ral qizi</i>	
Maktab o'quvchilarining jismoniy sifatlarini tarbiyalashning samarali uslublari.....	155
<i>Turdiyev Azam Xasanovich</i>	
O'quvchilarda tayanch kompetensiyalarni rivojlantirishda xalqaro baholash tizimini tatbiq etish imkoniyatlari.....	158
<i>Turobov Mamarajab Sodiq o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'limda ijodiy va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish.....	163
<i>Umirzoqova Surayyo Xudoyberdiyevna</i>	
Talabalarda perspektiv tasvir bajarishga oid ko'nikmani shakllantirishda CAD dasturlaridan amaliy foydalanish imkoniyatlari.....	165
<i>Valiyev A'zamjon Nematovich, Toxirov Sardorbek Muzaffar o'g'li</i>	
Duduqlanishni bartaraf etishda qo'llaniladigan usullar va vositalar.....	173
<i>Xasanova Barnoxon Abdusattor qizi</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirish usullari.....	176
<i>Xudoyberdiyeva Dildora Nazarjon qizi, Mambetova Lobar Mirzavali qizi</i>	
Duduqlanishga ega bolalar nutqini rivojlantirishda kompleks korreksion ishlar tizimi.....	179
<i>Xusanova Nozimaxon Zuxriddin qizi</i>	
Sirdaryo viloyatida tabiat va mehnat jarayonlarining tasviriy san'at orqali estetik va ekologik ifodasi.....	182
<i>Yorlaqova Malika Ahmad qizi</i>	
The Relevance of Artificial Intelligence in Teaching the English Language.....	186
<i>Yusupova Gulnoza Mirzoyevna</i>	
Umumta'lim maktabida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kuzatiladigan nutq xususiyatlari.....	189
<i>Zairova Nigora</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga integratsiya qilishning pedagogik shartlari 193 <i>Abdullayeva Aziza Abdurazzoq qizi, Salimova Dilmira Farxodovna</i>
	Педагогические технологии совершенствования физических качеств как основы здорового образа жизни 197 <i>Журабаев Абдукарим Маматкулович</i>
	Формирование духовно-нравственной компетентности будущих учителей как педагогическая проблема 200 <i>Зокиржонова Ф. Р., Рихситиллаева Д. Р., Меликузиева Ш. А.</i>
	Межкультурный диалог как инструмент воспитания гармоничной личности в школе 203 <i>Махмудхожаев Ориф Бахтиёрович</i>
	Talaba yoshlarining ma'naviy madaniyatini rivojlantirishda zamonaviy yondashuvlar 205 <i>Xojametov Ajiniyaz Andriyanovich</i>
	Методика формирования познавательных интересов у младших школьников в процессе выполнения творческих заданий на уроках русского языка 207 <i>Юлдашева Тахмина Бону Гайратовна</i>
	Raqamli ta'lim texnologiyalari asosida ingliz tili darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarini tinglab tushunishga o'rgatish usullari 210 <i>Abdurasulova Guljaxon Nabijon qizi</i>
	Fan va tabiatshunosligi asoslari mashg'ulotlarida tajribalar orqali bolalarning kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi 215 <i>Abdusamatova Nargiza Jamolidinovna, Xudayberganova Muqaddam Abdurashitovna</i>
	Bakteriofaglar tuzilishi va turlari (T-faglar) va ularning mikrobiekotizimdagi o'rni mavzusini o'qitish metodikasi 222 <i>Abdunazarova Zulayxo Sharifqulovna, Xo'janazarov O'ktam Eshtemirovich, Samikova Sevinch Toshtemir qizi</i>
	Bulung'ur doston ijrochiligining musiqiy xususiyatlari va ularni ta'lim jarayonida o'rgatishning pedagogik asoslari 227 <i>Babajanov Baxodir Allaberganovich</i>
	Activation of Students' Learning Activities Using Didactic Games 230 <i>Daminova Munajat Abduvoxobovna</i>
	Bolalar ensiklopediyasi vositasida tarbiyalanuvchilarning atrof-olam haqidagi tasavvurlarini shakllantirishning metodik shart-sharoitlari 234 <i>Davlatova Guljaxon Kamoliddin qizi</i>
	Innovatsion yondashuv asosida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlash metodikasini takomillashtirish 241 <i>Esanova Ro'shana Qurbonazarovna</i>
	Kreativ tafakkurning texnik muammolarni samarali hal qilishdagi o'rni va ahamiyati 248 <i>Imanov Baxtiyor Berdiyevich</i>
	Adabiyot va teatr san'ati vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarda ijobiy xulq-motivlarni shakllantirishda faollik markazlarining didaktik imkoniyatlari 253 <i>Inomova Dilnavoz Muzafar qizi</i>
	Maktabgacha ta'lim muassasalari pedagog xodimlari mehnatini huquqiy tartibga solishning xususiyatlari 258 <i>Matekeyeva Bibinaz Mirjan qizi</i>
	Badiiy-estetik qadriyatlar va ularning o'ziga xosliklari 264 <i>Ostonova Gulrux Shuxrat qizi</i>
	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilariga sharq allomalarining kitobxonlikka munosabatini tarixiy yondashuv asosida o'rgatishning ijtimoiy-tarixiy, zamonaviy va pedagogik xususiyatlari 268 <i>Parpibayeva Zulayho Rahimjon qizi</i>
	Al-Xorazmiyning ilmiy merosi vositasida talabalarda analitik tafakkurni rivojlantirishning metodologik asoslari 272 <i>Qaxxorova Shaxnoza Abduvasit qizi</i>
	Musiqiy-badiiy did tarbiyasining ilmiy nazariy asoslari 276 <i>Rayimova Gavhar Karim qizi</i>

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy-muloqot kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish.....	279
<i>To'laboyeva Iqbolxon Olimjanovna</i>	
Malakaviy amaliyot orqali bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy kompetentligini rivojlantiruvchi texnologiyalari....	282
<i>Tohirjonova Hulkaroy Baxodir qizi</i>	
Bolalar musiqa va san'at maktabi o'quvchilariga chang cholg'usida Shashmaqom kuylarini o'rgatishning pedagogik yondashuvlari.....	288
<i>Toshpo'lotova Zulxumor Davlatboy qizi</i>	
Talabalarda axborot madaniyatini shakllantirishning xususiyatlari	292
<i>Usmonov Sh. F.</i>	
The Formation of Human Capital In Education: A Pedagogical and Economic Analysis	297
<i>Uzoqova Shohida Mirzamurod qizi</i>	
“Птицы во рту” Саманты Швоблин: каннибализм нежности и зооморфный код магического реализма	302
<i>Каримов Зиёахмад Алишер угли</i>	
Формирование профессиональных качеств будущих учителей через активизацию учебной деятельности студентов с использованием дидактических игр в педагогических вузах.....	307
<i>Расулова Исмигуль, Якубова Зухра</i>	
Bolalar adabiyotini rivojlantirishda innovatsion yondashuv	311
<i>Mirzayeva Nigora Bozorovna</i>	
Issues of Developing Communicative Competence in Future Teachers from the Point of View of an Andragogical Approach.....	314
<i>Nishanova Mastura Khafizovna</i>	
Raqamli va innovatsion ta'lim texnologiyalari vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida adabiy kompetensiyalarni rivojlantirish modeli.....	317
<i>Islomova Xafiza Azamatovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning testologik kompetentligini rivojlantirish muammosining ilmiy-nazariy asoslari	324
<i>Nuraliyev Islom Saidaliyevich</i>	
Концепт глаза в русской и узбекской лингвокультуре.....	328
<i>Кодирова Дилдора Абдуназар кизи, Асанов Руслан Арсенович</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilida og'zaki nutq kompetensiyasini rivojlantirishda STEAM texnologiyasi asosida mashq tizimini takomillashtirish.....	334
<i>Eshonova Dilnoza Abrorovna</i>	
Boshlang'ich maktabda tabiiy fanlarni o'qitishning integratsiyalashgan dars shakllari va zamonaviy vositalari	337
<i>Bekmetova Shoxida Qodirberdiyevna, Nishonxo'jayeva E'zoza Nig'mon qizi</i>	
Zamonaviy ta'lim sharoitida bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarining deontologik kompetensiyasiga qo'yiladigan talablar.....	342
<i>Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li</i>	
Zoologiya darslarida “Qushlar sinfi” mavzusini o'qitishning didaktik tamoyillari va metodik imkoniyatlari....	347
<i>Xaqberdiyeva Shoiratursunaliyevna, Norboyeva Naima Begali qizi</i>	
O'quv tayyorlov guruhi gandbolchilarida mashg'ulot yuklamalarini rivojlantirish samaradorligi	352
<i>Shermuxeimmedova N.N., Saylavova Aida Alisher qizi</i>	
Ikkinchi tartibli differensial tenglamalar uchun lokal chegaraviy masalalar: nazariya va tatbiqlari.....	356
<i>Musurmanova Nilufar Allamurat qizi</i>	
“Boychechak” qo'shig'ida ajdodlar turmush tarzi motivlari.....	360
<i>S. Matchanov, U. F. Xabibullayev</i>	
Фразеологизмы русского языка как зеркало национальной картины мира: лингвокультурологи-ческий анализ и методика преподавания в современной школе	365
<i>Мустанов Убайдулло Зулпанович</i>	
Oliy ta'limda udl yondashuvi asosida inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirish.....	369
<i>Yunusova Xusnora Shuxrat qizi</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Art-pedagogik vositalar asosida talabalarning kasbiy mobilligini rivojlantirish..... 372 Usmonova Qumriniso Saydaliyevna
	Boshlang'ich ta'limda didaktik o'yinlarning klassifikatsiyasi, pedagogik funksiyalari va raqamli ta'lim muhiti sharoitida integratsiyalashuvi..... 375 Ortiqboeva Zumradxon Xasanboy qizi
	Ta'lim jarayonida gamifikatsiya texnologiyasining qo'llanilishi 378 Abdufatayev Sherjaxon Abduazimovich, Yaxshiboyev Temur-Malik Erkin o'g'li
	Interaktiv o'yinlar asosida dasturlashni o'qitish: "Kod bo'lagini top" o'yinining pedagogik samaradorligi 381 Xudayberganov Yashin Komilovich, Xonto'rayev Ibroxim Abdikamol o'g'li
	Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning nazariy asoslari 385 Temirova Shoxsanam Komilovna
	Kreativ kompetensiyani rivojlantirishda akademik muhit va shaxslararo munosabatlarning psixologik mexanizmlari 389 Abdurazzaqov Shuxratbek Zafarjon o'g'li
	Talaba yoshlarda ma'naviy-axloqiy fazilatlarni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari 392 Fayziyeva Muqaddas Akbar qizi
	STEAM ta'lim texnologiyasining mohiyati va uni boshlang'ich ta'limda qo'llash imkoniyatlari 397 Abrorxonova Kamola Abrorxon qizi, Kamoljonova Iroda Niyazjon qizi
	Zamonaviy yoshlar dunyoqarashining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari 400 Abdullayeva Nilufar Sadikjanovna
	An'anaviy xonandalik ijrochiligida ovoz tarbiyasining shakl, usul va metodlari 403 Abdusalomova Iroda Xabibulloyevna
	Tibbiyot talabalari orasida kasbiy motivatsiyaning psixologik omillari 407 Abduxamidov Abbas Muhiddin o'g'li, Rajabov Temurbek Baxtiyor o'g'li, Boboyeva Maxsuda Ataxanovna
	Metakognitiv yondashuv asosida talabalar irodaviy sifatlarini rivojlantirishning kognitiv va psixologik asoslari 410 Axatov Yo'ldoshjon Hamzayevich
	A Model for Developing Transversal-Methodological Competencies in Future Educators 415 Ergasheva Barno Ziyavitdin kizi
	Historical Development of Project-Based Learning in Language Teaching 419 Fayziyeva Ozoda Erkin Kizi
	Axloq shakllanishining psixologik xususiyatlari: shaxs rivojlanishida ichki nazorat va motivatsiya mexanizmlari 423 Ibaydayeva Munisa Aybek qizi
	Neyropedagogik texnologiyalar asosida emotsional kompetentlikni rivojlantirishning innovatsion didaktik modeli..... 427 Mirzaraxmonova Shaxnoza Mirzaaxmadovna
	O'zbekistonda maktabgacha ta'limga xorijiy tajribalarni integratsiya qilish: Yaponiya davlati misolida 432 Narimanova Saida Narimon qizi
	Ijtimoiy tarmoqlarda yolg'on ma'lumotlar tarqalishining psixologik va ijtimoiy mexanizmlari hamda unga qarshi kurashish muammolari 436 Nurmatov A. N.
	Metodik savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik va metodologik jihatlari (Biologiya fani misolida) 439 Rahimova Mahliyo Akramovna
	Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlari va ularning matematik tafakkurini rivojlantirish imkoniyatlari..... 444 Shabatova Rabig'a Janasbay qizi, Muxitdinova Nodira Mamalatifovna
	Oliy ta'lim muassasalarida talabalar ommaviy sportini rivojlantirishning pedagogik tizimini takomillashtirish konsepsiyasi..... 448 Ummatov Nozim Raimjonovich
	O'quv jarayonida differensial topshiriqlarning o'rni va ularning ahamiyati 453 Xoldarova Irodaxon Valijonovna, Xakimova Ma'mura Davlatjon qizi

Biologiya ta'limida zamonaviy innovatsion texnologiyalarning o'rni	457
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna</i>	
Genetika mavzularini o'qitishda tahliliy faoliyatni tashkil etish metodlari, vositalari va shakllari.....	461
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Dosov Rustam Alisherovich</i>	
Hayvonlarning xilma- xilligi mazvusini o'qitishda multimedia, 3D format modellari va virtual loyabatoriya asosida o'qitish metodikasi	466
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Murodullayeva Sarvinoz O'tkirbek qizi</i>	
Tog'ayli baliqlar mavzusini o'qitishning didaktik tamoyillari, pedagogik shart-sharoitlari va metodik yondashuvlari.....	473
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Qodirova Nurshoda Olim qizi</i>	
A Comparative Analysis of Lexical Transformations in Abdulla Qahhor's Prose "Tolka"	478
<i>Kasimova Nafisa Farhodovna, Safarova Maftuna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilari tarbiyasida ota-onalar bilan hamkorlikni tashkil etish metodikasi	482
<i>Fayziyeva Madinabonu Sohibjon qizi</i>	
Gnosiologik yondashuv asosida mustaqil ta'lim jarayonini loyihalash.....	485
<i>Xidirova Dildora Zayniddinovna</i>	
Nemis tilini o'qitishda sun'iy intellekt asosidagi ta'lim vositalari.....	491
<i>Xudoyberdiyeva Zumrat Xudayberdiyevna</i>	
Kasbiy nutqda til me'yorlariga rioya qilish muammolari.....	495
<i>Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna</i>	
Teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga integratsiya qilishning pedagogik shartlari.....	498
<i>Abdullayeva Aziza Abdurazzoq qizi, Salimova Dilmira Farxodovna</i>	
Теоретические и практические аспекты развития одарённых студентов	502
<i>Байбаева Мухайё Худойбергеновна, Зайниддинова Хилола Абдулвахоб кизи</i>	
Организация проектной деятельности во внеурочной работе по математике при изучении темы "дроби" в начальных классах	508
<i>Бахытбаева Шахнозбану Махмуд кызы, Садыкова Альбина Венеровна</i>	
Традиционные методы развития навыка говорения в обучении иностранному языку	511
<i>Давронбекова Фарангис Давроновна</i>	
Описание скоростных качеств футболистов	517
<i>Мадаминов Орибджан Нишанбаевич</i>	

ZOOLOGIYA DARSLARIDA “QUSHLAR SINFI” MAVZUSINI O‘QITISHNING DIDAKTIK TAMOYILLARI VA METODIK IMKONIYATLARI

Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna

Termiz davlat pedagogika instituti
 “Kimyo-biologiya” kafedrası v.b.dotsenti p.f.f.d., (PhD)

Norboyeva Naima Begali qizi

Termiz Davlat Pedagogika instituti
 Biologiya ta’lim yo’nalishi 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada zoologiya fanining muhim bo’limlaridan biri bo’lgan “Qushlar sinfi” mavzusini o’qitishning didaktik jarayonlari va metodik ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan tahlil qiladi. Ta’lim jarayonida tizimlilik, ishchilik, ko’rgazmalilik, faollik va ongli o’zlashtirish jarayonlarining qo’llanishi o’zgaruvchanlikdagi qushlarning morf, anatomik va ekologik hodisalar haqidagi bilimlarni samarali ishlashiga asoslab berilardi. Instruktiv pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar, vizual foydalanish hamda amaliy mashg’ulotlarning ahamiyati yoritiladi. Maqolada talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, va tahlil qilish o’zidan foydalanishni kuzatishga yo’llangan metodiklar tavsiya etiladi. jismoniy zoologiya darslarini qo’shimcha yordamga xizmat ko’rsatadigan ilmiy-metodik yordamlar keltiriladi.

Kalit so’zlar: zoologiya, qushlar sinfi, didaktik jarayonlar, metodik tajriba, o’qitish metodlari, interaktiv usullar, pedagogik texnologiyalar, ko’rgazmalilik, o’quv jarayoni, biologik ta’lim, ekologik tarbiya, mustaqil fikrlash, amaliy mashg’ulotlar.

Abstract: This article analyses the didactic processes of teaching the topic “Class Aves”, one of the important sections of zoology, from a methodological and pedagogical scientific perspective. In the teaching process, the application of systematicness, practical work, demonstrativeness, activity and conscious assimilation was based on the effective functioning of knowledge about the morphological, anatomical and ecological phenomena of birds of varying morphology. The importance of instructional pedagogical technologies, interactive methods, visual aids and practical exercises is highlighted. The article recommends methodologies aimed at developing students’ independent thinking and monitoring their use of analytical skills. Scientific-methodological aids are provided to serve as supplementary support for physical zoology lessons.

Key words: zoology, class of birds, didactic processes, methodological experience, teaching methods, interactive methods, pedagogical technologies, demonstration, teaching process, biological education, environmental education, independent thinking, practical classes.

Аннотация: В данной статье с методологической и педагогической точки зрения анализируются дидактические процессы преподавания темы “Класс птиц” - одного из важных разделов зоологии. В процессе преподавания применение принципов систематичности, практической работы, наглядности, активности и сознательного усвоения знаний было основано на эффективном освоении знаний о морфологических, анатомических и экологических особенностях птиц различной морфологии. Подчеркивается важность дидактических педагогических технологий, интерактивных методов, наглядных пособий и практических занятий. В статье даны рекомендации по методикам, направленным на развитие самостоятельного мышления учащихся и контроль за использованием ими аналитических навыков. Представлены научно-методические пособия, служащие дополнительной опорой при проведении уроков физической зоологии.

Ключевые слова: зоология, класс птиц, дидактические процессы, методический опыт, методы обучения, интерактивные методы, педагогические технологии, демонстрация, учебный процесс, биологическое образование, экологическое образование, самостоятельное мышление, практические занятия.

KIRISH

Zoologiya darslarida “Qushlar sinfi” mavzusini samarali o’qitish mazmunni chuqur bilish bilan bir qatorda uni didaktik jihatdan to’g’ri tashkil etishni ham talab qiladi. Qushlar haqidagi bilimlar morfologiya, anatomiya, fiziologiya, ekologiya va etologiya elementlarini birlashtirgani sababli darsni oddiy axborot uzatish shaklida

qurish yetarli natija bermaydi. O'qituvchi mavzuni biologik faktlar ketma-ketligi emas, balki "tuzilma - funksiya - yashash muhiti - moslanish" zanjiri asosida qurishi zarur. Ana shunda qushlar haqidagi material o'quvchi uchun mexanik yodlash obyektidan ilmiy tushunish predmetiga aylanadi.

Didaktik tamoyillar orasida ilmiylik tamoyili birinchi o'rinda turadi. "Qushlar sinfi" mavzusida ilmiylik qushlarning sistematik o'rni, evolyutsion kelib chiqishi, organlar tizimi va ekologik moslanishlari haqida zamonaviy, to'g'ri va tizimli ma'lumot berishni anglatadi. Masalan, pat qoplami faqat tashqi belgi sifatida emas, termoregulyatsiya, uchish va signal funksiyalarini bajaruvchi murakkab biologik tizim sifatida yoritilishi lozim. Havо xaltachalari haqidagi ma'lumot ham "qush yengil bo'lishi uchun" degan soddа izoh bilan cheklanmay, nafas olish mexanizmi va modda almashinuvi bilan bog'liq holda tushuntirilishi kerak. Ilmiylik darajasi pasaysa, o'quvchi mavzuni yuzaki qabul qiladi; ilmiy izchillik saqlanganda esa mavzu biologik tafakkur rivojiga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Zoologiya fanini o'qitish metodikasi va didaktik jarayonlarni masalalari ko'plab va unga tegishli bo'lgan tadqiqotlar tadqiq etilgan. Ush yo'nalishda olib borilgan ilmiy izlanishlar ta'lim darajasini belgilashda muhim nazariy va amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Didaktika nazariyasining fundamental asoslari Jan Amos Komenskiy ishlab chiqarilgan ishlab chiqarilgan bo'lib, u ta'limda tizimli, ishchilik va ko'rgazmalilik natijalarini asoslab bergan. qo'shimcha Konstantin Dmitriyevich Ushinskiy ushbu g'oyalarni rivojlantirish, o'qitishda ongli o'zlashtirish va tarbiyaviylik tamoyillariga alohida e'tibor qaratgan.

Zamonaviy pedagogiklar Lev Vygotskiy ning ijtimoiy-madaniy nazariyasi bilan bog'liq bo'lib, unda o'quvchilarning bilimni rivojlantirish bilan bog'liq bo'lib, yaqin kelajakdagi zonasi muhim o'rin egallaydi. Jean Piaget ning kognitiv ishlab chiqarish nazariyasi o'quvchilarning yosh materiali bo'lgan holda ta'limni tashkil etish zarurligini ko'rsatadi.

Biologiya va zoologiya fanlarini o'qitish metodikasi bo'yicha Nikolay Mixaylovich Verzilin hamda Vladimir Mixaylovich Korsunskiy ishlab chiqaradigan ilmiylar muhim ishlab chiqarish ega. Ular biologik bilimlarni saqlab qolish, tajriba va amaliy mashg'ulotlarning o'rni katta ta'kidlaganlar.

O'zbekistonlik olimlardan AT G'ofurov biologiya va antropologiya yo'nalishida ilmiy ishlanmalar olib borib, ta'lim jarayonida integrativ tizimini yaratgan qo'llash zarurligini asoslab. , amaliy metodist olimlar biologiya ta'limi milliy va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni uyg'unlashtirish masalalariga alohida e'tibor qaratganlar.

Xorijiy tadqiqotchilar olib borilgan ilmiy ishlarda interaktiv metodlar, kompyuter texnologiyalari va kompetensiyaviy ishlab chiqarish asosida o'qitish keng yoritilgan. Bu esa zoologiya darslarida, qisqacha, "Qushlar sinfi" mavzusini o'qitishda innovatsion metodlardan zarurligini ko'proq.

Xulosa qilib, yuqoridagi olimlar tomonidan yaratilgan ilmiy g'oyalar zoologiya fanini o'qitishda didaktik o'zgarishlarni to'g'rilaydi, o'quvchilarning bilish qobiliyatini faollashtirish va ta'limni oshirishda muhim ahamiyatga ega asos bo'lib xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tizimlilik va izchillik tamoyili qushlar mavzusining mazmuniy mantiqini belgilaydi. Darsda avval umumiy tavsif, so'ng tashqi tuzilish, ichki organlar tizimi, ko'payish biologiyasi, ekologik xususiyatlar va sistematik xilmaxillik o'rtasidagi bog'lanishlar ochilishi maqsadga muvofiq. Mazmun tasodifiy ketma-ketlikda berilsa, o'quvchi alohida faktlarni eslab qolishi mumkin, biroq organizmning yaxlit tizim sifatidagi mohiyatini anglay olmaydi. Shu sababli har bir yangi tushuncha avvalgisiga tayangan holda berilishi, har bir belgi esa funksional va ekologik izoh bilan mustahkamlanishi lozim. Tizimlilik o'quvchilarda biologik tushuncha apparatini shakllantirishning asosiy shartidir.

Tushunarlilik va yosh xususiyatlariga moslik tamoyili "Qushlar sinfi" mavzusida alohida ahamiyat kasb etadi. Qushlarning nafas olish tizimi, skelet modifikatsiyasi, issiqqonlilik yoki migratsiya biologiyasi singari tushunchalar maktab o'quvchisi uchun nisbatan murakkabdir. Shuning uchun dars jarayonida atamalarning aniq izohi, bosqichma-bosqich tushuntirish, ko'rgazmali materiallar, hayotiy misollar va lokal materialdan foydalanish zarur. Mavzuni haddan tashqari soddalashtirish ilmiylikni pasaytiradi, ortiqcha murakkablashtirish esa qiziqishni sustlashtiradi. Metodik mahorat aynan shu ikki xavf orasidagi muvozanatni topishda namoyon bo'ladi.

Ko'rgazmalilik tamoyili mazkur mavzuda markaziy didaktik vosita hisoblanadi. Qushlarning skeleti, pat turlari, tumshuq va oyoq modifikatsiyalari, ichki tuzilishi, uchish apparati va ekologik guruhlarini faqat og'zaki bayon etish o'quvchi uchun yetarli bo'lmasligi mumkin. Rasm, jadval, diagramma, model, preparat, foto, video, audioyozuv, atlas va interaktiv slaydlar yordamida qushlar biologiyasining ko'plab jihatlari aniqroq anglashiladi. Ko'rgazmali vosita darsga bezak sifatida emas, tahlil vositasi sifatida kiritilishi zarur. Masalan, turli tumshuq

shakllari tasvirini ko'rsatib, oziqlanish tipini aniqlash, skelet rasmini tahlil qilib uchishga moslanish belgilarini ajratish yoki migratsiya xaritasi asosida ekologik omillarni muhokama qilish ko'rgazmalilikning didaktik kuchini oshiradi^[1].

Faollik va ongli o'zlashtirish tamoyili o'quvchini tayyor ma'lumotni qabul qiluvchi emas, faol fikrlovchi subyekt sifatida ko'rishni talab qiladi. "Qushlar sinfi" mavzusida bu tamoyil savol-javob, qiyoslash, kuzatuv natijasini sharhlash, ekologik vaziyatni tahlil qilish, klaster tuzish, jadvalni to'ldirish, model bilan ishlash singari topshiriqlar orqali amalga oshiriladi. O'quvchi "nima?" savoliga javob berish bilan cheklanmasdan, "nima uchun?" va "qanday?" savollariga ham javob izlaganida ongli o'zlashtirish yuz beradi. Masalan, "nima sababdan suzuvchi qushlarda oyoq barmoqlari orasida parda bo'ladi?" yoki "nega yirtqich qushlarda ko'rish organi nihoyatda sezgir?" kabi savollar biologik fikrlashni chuqurlashtiradi.

Nazariya bilan amaliyot birligi tamoyili qushlar mavzusining tabiiy ustun tomonidir. Qushlar ko'plab o'quvchilar uchun kundalik hayotda kuzatiladigan organizmlar sirasiga kiradi. Bog', hovli, park, maktab atrofi yoki suv bo'yida uchraydigan qushlar dars mazmunini real hayot bilan bog'lash imkonini beradi. Shu sababli o'quv topshiriqlari mahalliy fauna, dala kuzatuv, ovoz yozuvi, foto va videomaterial, maktab hududidagi kuzatish natijalari bilan boyitilishi lozim. Nazariy bilim tabiiy obyekt bilan aloqaga kirganda, o'zlashtirish darajasi va esda saqlash barqarorligi ortadi. Biologiya metodikasida amaliy kuzatuv va real obyekt bilan ishlash ta'lim samaradorligini oshiruvchi asosiy omillardan biri sifatida baholanadi.

Tarbiyalovchi ta'lim tamoyili ham ushbu mavzu uchun juda muhim. Qushlarning biologik xususiyatlarini o'rganish jarayonida o'quvchi tabiatga mehr, hayvonot olamiga hurmat, ekologik mas'uliyat, kuzatuvchanlik va estetik didni rivojlantiradi. Agar dars faqat faktlar bilan cheklansa, tarbiyaviy samara kamayadi. O'qituvchi qushlarning ekotizimdagi ahamiyati, yashash joylarini muhofaza qilish, noyob turlarga ehtiyotkor munosabat, urbanizatsiya va iqlim o'zgarishining ta'siri kabi masalalarni dars mazmuniga kiritganida tarbiyaviy yo'nalish kuchayadi. Demak, metodik imkoniyatlar faqat o'qitish texnikasi bilan emas, darsning qiymat yaratish salohiyati bilan ham bog'lanadi.

Metodik imkoniyatlarning birinchi katta guruhi og'zaki metodlar bilan bog'liq. Hikoya, tushuntirish, suhbat va muammoli savol qo'yish qushlar biologiyasini mantiqiy izchillikda ochishga yordam beradi. Hikoya usuli qushlar migratsiyasi, uya qurishi, mavsumiy moslanishlar kabi mavzularda emotsional va obrazli ta'sir beradi. Tushuntirish usuli ichki organlar tizimi, skelet, pat qoplami, nafas olish mexanizmi singari murakkab biologik jarayonlarni ochishda zarur. Suhbat va savol-javob esa o'quvchini faol fikrlashga jalb etadi. Muammoli suhbat "nega qushlarda tish bo'lmaydi?", "pat qoplami buzilsa uchish jarayonida qanday o'zgarish yuz beradi?" singari savollar orqali mavzuning ichki mantiqini ochadi^[2].

Ikkinchi metodik guruh ko'rgazmali metodlardan iborat. Qushlar sinfini o'qitishda natural obyektlar, kolleksiya, skelet, maket, plakat, interaktiv taqdimot, video, audio va fotoresurslardan foydalanish katta samara beradi. Audioyozuvlardan foydalangan holda qushlarning ovozi va turini taqqoslash, videolarda uchish texnikasi yoki uya qurish xatti-harakatlarini tahlil qilish, interaktiv xaritada migratsiya yo'nalishlarini ko'rsatish o'quvchining bir necha sezgi kanali orqali o'zlashtirishini kuchaytiradi. Ayniqsa, maktab laboratoriyasida qush patlari, tuxum qobig'i yoki skelet elementlarini kuzatish imkoniyati mavjud bo'lsa, darsning amaliy qimmatli sezilarli ortadi^[3].

Uchinchi metodik guruh amaliy metodlar bilan bog'liq. Jadval to'ldirish, taqqoslash sxemasi tuzish, belgilarga qarab ekologik guruhni aniqlash, dala kuzatuv kundaligi yuritish, mahalliy qushlar ro'yxatini tuzish, qisqa loyiha tayyorlash, klaster va konseptual xarita yaratish amaliy metodlarning samarali ko'rinishlaridir. Amaliy faoliyat natijasida o'quvchi darsni "eshitilgan" bilim sifatida emas, "bajarilgan" faoliyat sifatida qabul qiladi. Biologiya ta'limi uchun aynan ana shu o'zgarish prinsiplial ahamiyatga ega, chunki fan mohiyatiga ko'ra kuzatuv, tahlil va xulosa chiqarishni talab etadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Muammoli o'qitish metodi "Qushlar sinfi" mavzusining metodik imkoniyatlarini sezilarli kengaytiradi. Masalan, "nima uchun sovuq iqlimda yashovchi qushlarda pat qoplami zichroq bo'ladi?", "nega suv qushlari tanasi cho'ziq va oyoqlari orqaroq joylashgan?", "nima sababdan ayrim qushlar uzoq masofaga migratsiya qiladi, ayrimlari esa o'troq yashaydi?" kabi savollar o'quvchini biologik hodisaning sababini izlashga majbur etadi. Muammoli vaziyatlar reproduktiv javobni emas, bilimni yangi vaziyatga ko'chirishni talab qilgani uchun rivojlantiruvchi ta'sirga ega. Shu tariqa dars tahlil mazmun kasb etadi.

Interfaol metodlar ham qushlar mavzusi uchun mos keladi. "Aqliy hujum", "BBB", "Insert", "Klaster", "Venn diagrammasi", "Case-study", "Baliq skeleti", "Taqdimot" kabi usullar turli xil mazmuniy vazifalarni bajaradi. Venn diagrammasi yordamida qushlar bilan sudralib yuruvchilar yoki sutemizuvchilar qiyoslanadi. "Case-study" orqali qushlar populyatsiyasi kamayishining ekologik sabablarini muhokama qilish mumkin. "Klaster" metodida qushlarning moslanish belgilari tizimlashtiriladi. Interfaol metodlarning afzalligi shundaki, ular o'quvchiga tayyor sxema bermaydi, balki bilimni jamoaviy muloqot va mustaqil tahlil orqali shakllantiradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish qushlar mavzusining o'qitilishida yangi imkoniyatlar ochadi. Raqamli slaydlar, qisqa videolar, ovoz identifikatori, onlayn atlaslar, virtual muzeylar, interaktiv testlar va mobil kuzatuv ilovalari mavzuning ko'rgazmalligini oshiradi. Biroq har qanday texnologiyani faqat yangilik sifatida qo'llash metodik xato hisoblanadi. Texnologiya dars maqsadiga bo'sundirilishi, mazmuni chuqurlashtirishi va o'quvchi faoliyatini jadallashtirishi kerak. Masalan, video namoyish etilgandan so'ng tahliliy savollar berilmasa, u passiv tomosha darajasida qoladi. Shuning uchun AKT vositalarini tanlashda maqsad, mazmun va nazorat birligi ta'minlanishi lozim.

Dars shakllari nuqtayi nazaridan mavzu turli ko'rinishlarda o'tilishi mumkin. An'anaviy yangi bilim berish darsi, aralash dars, laboratoriya yoki amaliy mashg'ulot, ekskursiya, seminar, loyiha himoyasi, takrorlash va umumlashtirish darsi, integrallashgan dars singari shakllar qushlar mavzusiga moslashadi. Masalan, tashqi tuzilish va ekologik moslanishlar mavzusi uchun ko'rgazmali-aralash dars maqsadga muvofiq bo'lsa, "hudud qushlari" mavzusida ekskursiya yoki loyiha darsi samaraliroq bo'lishi mumkin. Dars shaklini tanlash o'qituvchining metodik qaroridir va u har safar ta'limiy maqsadga muvofiq bo'lishi kerak.

Baholashning metodik imkoniyatlari ham e'tiborga loyiq. Test topshiriqlari, jadval to'ldirish, tasvir asosida aniqlash, qisqa izoh yozish, guruhli taqdimot, refleksiv yozuv, kuzatuv kundaligi, loyiha natijasini himoya qilish kabi usullar bir mavzu doirasida uyg'unlashtirilishi mumkin. Mazkur shakllar o'quvchining nafaqat bilim darajasini, balki kuzatish, izohlash, qiyoslash va xulosa chiqarish ko'nikmalarini ham baholash imkonini beradi. Kompetensiyaga yo'naltirilgan baholash aynan shunday ko'p komponentli metodik yondashuvni talab qiladi^[4].

"Qushlar sinfi" mavzusida metodik imkoniyatlardan yana biri lokal materialdan foydalanishdir. Hududda uchraydigan qushlar, mavsumiy ko'rinishlar, qishlovchi va uchib o'tuvchi turlar, qishloq xo'jaligiga foydali yoki zararli holatlar, qo'riqlanadigan hududlar bilan bog'liq misollar o'quvchining mavzu bilan shaxsiy aloqasini kuchaytiradi. Mahalliy material darsga hayotiylik bag'ishlaydi va o'quvchining "fan - tabiat - men" munosabatini mustahkamlaydi. Bu esa biologiya faniga qiziqishni oshiradigan muhim omildir^[5].

Differensial yondashuv ham metodik samaradorlikni oshiradi. Kuchli o'quvchilar uchun murakkab tahliliy topshiriqlar, migratsiya va filogeniya bo'yicha mustaqil izlanish, jadval va infografika yaratish vazifalari berilishi mumkin. Tayanch darajadagi o'quvchilar esa tashqi tuzilish, asosiy organlar tizimi, ekologik guruhlar va mahalliy qushlarni tanish singari vazifalarni bajaradi. Bir mavzu doirasida turli murakkablikdagi topshiriqlarni taklif etish barcha o'quvchilarni faol ishtirokga jalb etadi va o'zlashtirishdagi tafovutni yumshatadi.

Metodik ketma-ketlikni to'g'ri qurish "Qushlar sinfi" mavzusini o'qitishda muhim shart sanaladi. Darsning kirish bosqichida qiziqitiruvchi savol yoki real kuzatuvga tayangan motivatsion vaziyat yaratilsa, o'quvchi mavzuga faol kirishadi. Asosiy bosqichda tayanch tushunchalar ko'rgazmali va tahliliy usullar yordamida ochiladi, keyingi bosqichda esa mustahkamlovchi amaliy topshiriqlar beriladi. Yakunlovchi bosqichda refleksiya va xulosa tashkil etilishi o'quvchi ongida mavzuning yaxlit modelini shakllantiradi. Shunday struktura darsni mazmunan ham, psixologik jihatdan ham samarali qiladi.

Ekskursiya va dala kuzatuv metodik imkoniyatlarning alohida yo'nalishidir. Qushlarni tabiiy muhitda ko'rish, ularning ovozini tinglash, uchish xarakteri yoki oziqlanish usulini bevosita kuzatish sinfda berilgan nazariy bilimning tabiiy davomi hisoblanadi. Ekskursiya vaqtida o'quvchi faqat tomoshabin bo'lib qolmasligi uchun kuzatuv varaqasi, maqsadli savollar, foto yoki audio qayd, keyingi dars uchun hisobot shakllari oldindan belgilanishi lozim. Ekskursiya natijalarini sinfda muhokama qilish, jadvalga joylashtirish yoki kichik taqdimotga aylantirish uning didaktik qiymatini oshiradi. Shunday tashkil etilgan ekskursiya darsdan tashqari faoliyat emas, o'quv jarayonining tarkibiy qismi sifatida ishlaydi.

Metodik imkoniyatlar orasida loyiha usuli ham yuqori samaradorlikka ega. "Hudud qushlari atlasini tuzish", "Maktab atrofidagi qushlarni kuzatish", "Qishda qushlarga yordam" yoki "Suv qushlari va suv havzasi holati" kabi kichik loyihalar biologiya bilimini amaliyot bilan bog'laydi. Loyiha jarayonida o'quvchi maqsad qo'yadi, ma'lumot to'playdi, kuzatadi, tasniflaydi, foto yoki jadval tayyorlaydi, natijani himoya qiladi. Bunday faoliyat darsning rivojlantiruvchi va tarbiyaviy samarasini kuchaytiradi. Muhimi, loyiha usuli qushlar mavzusini bir martalik o'quv bloki emas, davomli bilish faoliyatiga aylantiradi.

Mavzuni o'qitishda uchraydigan tipik xatolarni oldindan hisobga olish ham metodik jihatdan muhimdir. O'quvchilar ko'pincha tumshuq shakli bilan oziqlanish o'rtasidagi bog'lanishni mexanik qabul qiladi, barcha qushlar uchadi degan stereotipga ega bo'ladi yoki havo xaltachalari funksiyasini yuzaki tushunadi. Ayrim hollarda sistematika va ekologik guruh tushunchalari aralashtirib yuboriladi. Shu sababli o'qituvchi darsda qarama-qarshi misollar, istisno holatlar va qiyosiy jadvaldan foydalanishi zarur. Masalan, pingvin yoki tuyaqush misolida "qush" tushunchasining faqat uchish bilan belgilanmasligi ko'rsatiladi; o'rdak va lochin misolida esa suvga moslanish bilan yirtqichlik xususiyatlari ajratiladi. Xato ustida ishlash biologik tushunchani aniq shakllantirishga yordam beradi^[5].

Metodik imkoniyatlarning yana bir yo'nalishi refleksiv va ijodiy topshiriqlardir. "Bugungi darsda men eng muhim deb bilgan uchta belgi", "Qushlarning uchishga moslanishida qaysi tizim hal qiluvchi rol o'ynaydi?", "Agar yashash muhiti o'zgarsa, qaysi belgilar xavf ostida qoladi?" kabi yozma refleksiya topshiriqlari o'quv-

chining darsdan olgan bilimini ichki qayta ishlashga xizmat qiladi. Ijodiy topshiriqlar sifatida esa ekologik plakat, mini-insho, infografika, komiks, ovoz atlasining sodda varianti yoki "bir qush turi pasporti"ni tayyorlash samarali. Bunday topshiriqlar darsning hissiy ta'sirini oshiradi va biologik mazmuni shaxsiylashtiradi^[6].

Fanlararo integratsiyani metodik jihatdan ongli qo'llash ham dars samaradorligini oshiradi. Geografiya bilan bog'langan holda areal va migratsiya xaritalari, fizika bilan bog'langan holda uchish va aerodinamika elementlari, informatika bilan bog'langan holda raqamli jadval va vizualizatsiya, ona tili bilan bog'langan holda ilmiy matn tuzish topshiriqlari tashkil etilishi mumkin. Integrallashgan topshiriqlar o'quvchiga turli fanlarda o'rganilgan bilimlarning yagona tabiiy jarayonlarni tushuntirishga xizmat qilishini ko'rsatadi. Mazkur holat darsning metodik qimmatini kengaytiradi va umumiy ta'lim natijalariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Baholash mezonlarini oldindan aniq belgilash ham metodik tamoyillardan biri sifatida qaralishi lozim. O'quvchi qushlarning asosiy belgilarini bilishi, moslanishlarni izohlashi, qiyoslay olishi, ko'rgazmali materialni sharhlashi va lokal kuzatuv bo'yicha xulosa bera olishi kerak. Agar baholash faqat test javoblari bilan cheklansa, mavzuning rivojlantiruvchi salohiyati to'liq ochilmaydi. Shuning uchun o'qituvchi bilim, ko'nikma va tahliliy faoliyatni birgalikda hisobga oladigan mezonlar tizimini ishlab chiqishi maqsadga muvofiqdir^[6,7].

Uy vazifalarini metodik jihatdan maqsadli tashkil etish ham muhimdir. Odatdagi qayta hikoyalash o'rniga qushlarning bir turini kuzatish, ikki tur belgilarini taqqoslash, qisqa video asosida tahliliy xulosa yozish yoki mahalliy qushlar bo'yicha foto-topshiriq bajarish singari vazifalar berilganda uy ishi darsning mazmuniy davomi sifatida ishlaydi. Bunday topshiriqlar mustaqillik va kuzatuvchanlikni kuchaytiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

"Qushlar sinfi" mavzusini o'qitishning didaktik tamoyillari ilmiylik, tizimlilik, tushunarlilik, ko'rgazmalilik, ongli o'zlashtirish, nazariya va amaliyot birligi, tarbiyalovchi ta'lim hamda individuallashtirish talablarida mujassam. Metodik imkoniyatlar esa og'zaki, ko'rgazmali, amaliy, muammoli, interfaol va raqamli yondashuvlarning uyg'unligida namoyon bo'ladi. Ana shunday yondashuvda "Qushlar sinfi" mavzusi biologik bilim beruvchi oddiy bo'lim emas, balki o'quvchining ilmiy tafakkuri, ekologik madaniyati va kuzatuvchanligini rivojlantiruvchi sermahsul didaktik maydonga aylanadi.

Natijada, qushlar mavzusini o'qitish metodikasi o'quvchi faoliyatini maqsadli boshqarish, biologik tafakkurni rivojlantirish va tabiatga ongli munosabatni shakllantirishning samarali vositasiga aylanadi.

Demak, darsni samarali tashkil etish uchun har bir metodik qaror - savol, rasm, topshiriq, ekskursiya yoki uy vazifasi - qushlar biologiyasining mazmuniy mantiqiga bo'ysundirilishi va o'quvchini faol tahlilga olib chiqishi kerak.

Bunday yondashuv o'qituvchidan mavzuni chuqur bilish bilan birga, biologik mazmuni o'quvchining yoshiga mos, lekin ilmiy mantiqni yo'qotmagan holda didaktik qayta qurish mahoratini ham talab etadi. Ana shu mahorat qushlar mavzusining haqiqiy didaktik quvvatini ochadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Gill F.B., Prum R.O., Robinson S.K. Ornithology. 4th ed. New York: W.H. Freeman and Company, 2019.
2. Tolipova J.O., G'ofurov A.T. Biologiyani o'qitish metodikasi. Toshkent: Bilim, 2004.
3. Bepalko V.P. Slagaemye pedagogicheskoy texnologii. Moskva: Pedagogika, 1989.
4. Azimov I.T. Biologiya o'qitish metodikasi. Toshkent: Mahalla va oila, 2023.
5. Xaqberdiyeva Sh. T. (2025). Zamonaviy ilg'or xorijiy tajribalar asosida qon aylanish tizimi mavzusini o'qitishning innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash imkoniyatlari. "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali, 3(12), 16–19. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17991257>
6. Haqberdiyeva S. T. The role of pedagogy and psychology in improving the methodology of teaching biology based on a general approach to secondary schools //Texas Journal of Multidisciplinary Studies. – 2022. – T. 6. – C. 115-118.
7. Haqberdiyeva S. T. Improving the Teaching Methods of Biology in General Secondary Schools on the Basis of A Competency-based Approach //Academicia Globe. – 2022. – T. 3. – №. 03. – C. 132-136.
8. Tursunaliyeva H. S., Nozima A. Effectiveness of using innovative technologies in teaching the morphology of bacteria //Journal of Universal Science Research. – 2023. – T. 1. – №. 10.-c. 60-66.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.